

Şâfiî'nin eski görüşüne göre ise tefvîz icap, boşama kabul mahiyetindedir ve temlik işleminde karşı tarafın kabul etmesinden önce icaptan vazgeçebileceği kuralı gereği tefvîzden rücû mümkündür. Mâlikîler kullanılan lafızların anlamına göre tefvîzi "tefvîz-i tevkîl", "tefvîz-i temlik" ve "tefvîz-i tahyîr" şeklinde üçe ayırırlar ve bunlardan yalnızca birincisinde tefvîzden rü-cû imkânının bulunduğunu kabul ederler.

Fakihler talâkta olduğu gibi tefvîzde de sarîh ve kinayeli ifadeler arasında fark gözetmişler; talâk kelimesi kullanılmışsa tefvîzi sarîh, kullanılmamışsa kinayeli kabul etmişlerdir. Bu ayırım, talâkta olduğu gibi sarîh lafızlarda niyete bakılmaması ve kinaye lafızlarda niyetin şart koşulması, sarîh olanların ric'î ve kinayeli olanların bâin talâk hükmünde kabul edilmesi gibi hükümleri beraberinde getirmektedir. Çağdaş fakihlerin eğilimi ise kinayeli lafız kullanımının ağır sonuçlarını hafifletme ve irade beyanlarının hukukî tasarrufun mahiyetini açık biçimde ortaya koymasını esas alma yönündedir.

Tefvîz işleminde süre sınırlaması yapıp yapılamayacağı ve zaman aşımının söz konusu olup olmadığı tartışmalıdır. Çoğunluğa göre tefvîz herhangi bir kayıtla sınırlandırılmamışsa (tefvîz-i mutlak) gerçekleştirildiği meclisle sınırlı kabul edilir; fakat tefvîzin geçerlilik süresi farklı kayıtlar eklenmek suretiyle (tefvîz-i mukayyed) genişletilebilir; açıkça her zaman için geçerli bir tefvîz lafzı söylendiğinde (tefvîz-i âm) talâk hakkı herhangi bir zamanda kullanılabilir. Mâlikî mezhebinde, tefvîz için belirli lafızların kullanılmasının gerekli sayılması gibi özel hükümler yer alır. Erkeğin bir defada birden fazla talâk hakkını kullanmasının geçerli sayılıp sayılmayacağı tartışmalarının benzeri tefvîz konusunda da görülür. Fıkıhta genel eğilim tefvîzde de bir defada birden fazla talâk hakkının kullanılabilmesi yönündedir. Ancak bu yaklaşım, Kitap ve Sünnet'te yer alan talâk haklarının kullanımına ilişkin düzenlemelerin amacıyla ve ailenin olabildiğince korunması ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülerek eleştirilmiş, özellikle kadının hissî ve acele karar vermeye daha yatkın olduğuna dikkat çekilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Ârab, "fvz" md.; Serahsî, *el-Mebsûṭ*, VI, 196; Kâsânî, *Bedâ'î*, III, 113; Mutarrizî, *el-Muḡrib fi tertibi'l-mu'rib* (nşr. Mahmûd Fâhûrî – Abdülhamîd Muhtâr), Halep 1399/1979, II, 152; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muḡnî* (nşr. Abdullâh b. Abdülmuhsin et-Türkî – Abdülfettâh M. el-Hulvî), Kahire 1411/1990, X, 77, 141-142, 147,

166-167; XIV, 91; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak), III, 99; Kalyûbî, *Hâşiye 'alâ Şerhi Min-hâci't-tâlibin*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), III, 179, 229, 243, 282, 290, 329, 352; IV, 253, 297, 315; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 301, 303, 313, 405, 406, 412; Kadri Paşa, *el-Aḥkâmü's-Şer'iyye fi'l-aḥvâl-i's-Şaḡḡiyye*, Beyrut 1987-88, md. 226, 227, 260-265, 272; Hilmi Ergüney, *Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar*, İstanbul 1973, s. 454; Bilmen, *Kamus*², II, 258-267; M. Akif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s.19-20, 100-101; Vehbe ez-Zühayfî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dimaşk 1989, VII, 414-424; Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, İstanbul 1995, s. 418-420; Muhammed Fihri Şakfe, *Mecmû'atü'l-kaḡânî'l-aḡvâl-i's-Şaḡḡiyye en-nâfiẓe fi Süriye ma'a'l-uşûl ve'l-beyyinât*, Dimaşk 1996, s. 149-151, 386, 405, 424, 428-429, 433-434; Meşrû'u kânûnî'l-aḡvâl-i's-Şaḡḡiyye el-muvaḡḡad li'l-iḡlîmeyni'l-Miṣrî ve's-Sûrî, Dimaşk 1416/1996, md. 81, 83, 84, 120-121, 173-175; Abdurrahman es-Sâbûnî, *Şerhu Kânûnî'l-aḡvâl-i's-Şaḡḡiyye es-Sûrî*, Dimaşk 2001-2002, I, 284; II, 47, 51; "Tefvîz", *Mu.F*, XIII, 107-115.

ABDUSSAMET BAKKALOĞLU

TEĞABÜN SÜRESİ

(سورة التغابن)

Kur'ân-ı Kerim'in
altmış dördüncü sûresi.

Âlimlerin çoğunluğuna göre Medine'de -muhtemelen ilk yıllarda- nâzil olmuştur. Adını dokuzuncu âyette geçen "teğâbün" (aldanmak / aldatmak) kelimesinden alır. Âyet sayısı on sekiz olup fâslası "د، ر، م، ن" harfleridir. Teğâbün sûresi, Allah'ı yüceltme (tesbih) ifadesiyle başlayan beş sûrenin (müsebbihât) mushaf tertibine göre sonuncusudur. Süre Allah'ın varlığını ve peygamberleri vasıtasıyla O'na bağlanmayı, âhîret âlemini ve buna hazırlanma aracı olan dünya hayatını iç içe konular halinde özetlemek mümkündür. Birinci bölüm evrendeki her varlığın Allah'ın yüceliğine tanıklık ettiği, hâkimiyet ve övgülerin O'na mahsus olduğu ve O'nun her şeye güç yetirdiğinin ifade edilmesiyle başlar. Ardından Allah'ın evreni ve bunun içinde insanı en güzel biçimde yarattığı, evrendeki her şeye, insanların düşüncelerinde bulunanlar dahil gizledikleri ve açıkladıkları hususlara vâkıf olduğu belirtilir. Geçmiş dönemlerde doğru yolu gösteren peygamberler gönderildiği halde küfür ve inkâr yoluna sapanların acıklı bir âkibete mâruz kaldıkları ve Kur'an'ın muhataplarının bu ibret verici olaylardan haberdar oldukları bildirilir (âyet: 1-6). Diğer bazı âyetlerde Allah'a, resulüne ve "nur" diye anılan Kur'an'a iman etmenin lüzumu, kendisi-

ne gönülden bağlanılara Allah'ın daima yol göstereceği, Allah'a ve resulüne itaat etmenin ve O'na güvenip dayanmanın gereği vurgulanır (âyet: 8, 11-13).

Sûrenin ikinci bölümü âhirete dairdir. Kâfirlerin ebedî hayatı inkâr ettikleri, ancak bunun mutlaka gerçekleşeceği ve dünyada sergilenen davranışların karşılıklarının verileceği ifade edilir. Sûrenin dokuzuncu âyetinde bütün insanların bir araya getirileceği kıyamet günü "teğâbün günü" diye nitelendirilir. "Alışverişte birbirini aldatmak" mânasına gelen teğâbün kelimesi, rızasını ve cenneti kazanmak için kendilerini Allah'a adayanlarla bunun aksine hareket edenlerin nihaî gerçeği görmeleri ve inananlarla inanmayanların dünyadaki iddiaları bakımından inkârcıların aldanmış durumuna düşmeleri şeklinde yorumlanmıştır (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "ğbn" md.; Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, VII, 28). Sürede ayrıca iman edip sâlih amel işleyenlerin cennette, inkâr ve yalanlama yolunu tutanların cehennemde ebedî kalacağı belirtilir (âyet: 7, 9-10).

Sûrenin son bölümünde müminlere hitap edilerek âhîret âleminin mutluluğu için dünya hayatında dengeli ve erdemli davranmaları gerektiğine dikkat çekilir. Bu arada Allah'ın lutfettiği nimetlerden

Tegâbün sûresinin ilk âyetleri

TEGÂBÜN SÜRESİ

sayılan eş, evlât ve malın mümin için bir imtihan vesilesi (fitne) olduğu ve ebedî sadeti engellemesi halinde düşman konumunda bulunacağı vurgulanır. Rivayete göre bazı sahâbiler, Kureyş ileri gelenlerinin din üzerindeki ağır baskıları neticesinde Medine'ye hicret etmek istemiş, fakat Mekke'de kalan malları ve aile fertleri yüzünden vazgeçmişlerdi. Daha sonra Medine'ye gidip önceden hicret edenlerin kavuştuğu gönül ferahlığını görünce yaptıklarına pişman olmuş, hatta hicretlerini engelleyen aile fertlerini cezalandırmak istemişlerdi. Bu sırada nâzil olan âyet yukarıdaki hususa temas etmekle birlikte cezalandırma yoluna gidilmemesini tavsiye etmiştir (Tirmizî, "Tefsîr", 64; Taberî, XXVIII, 158-161; Vâhidî, s. 341). Süre Allah'a karşı saygılı olmayı, Allah'a ve resulüne uymayı, nefsin telkin edeceği cimrilikten kurtulup Allah rızası için harcama yapmayı emreden âyetlerle sona ermektedir (âyet: 14-18).

Tegâbün sûresinde kâfirlerin asıl probleminin âhireti inkâr etmek olduğu hususuna dikkat çekildikten sonra müminlerin hem kendi iç muhasebeleri hem de aile fertleri ve müslüman toplumla münasebetleri açısından uyum ve yardımlaşma esasına uymalarının gereği dile getirilmiştir. Sürede ayrıca esmâ-i hüsnâdan on iki isim yer almakta, bunların bir kısmı zât-ı ilâhiyenin kudret ve azametini ifade ederken diğerleri O'nun başışlayıcı ve merhamet edici yönünü beyan etmektedir. Tegâbün sûresinin Resûlullah'ın diğer peygamberlere üstünlüğüne vesile olan sûrelerden (mufassal) olduğu, Hz. Peygamber'in gece yatmadan önce bununla birlikte diğer beş sûreyi (müsebbihât) okuduğu ve bunların içinde 1000 âyetten daha hayırlı bir âyetin bulunduğunu söylediği rivayet edilmektedir (*Müsned*, IV, 128; Ebû Dâvûd, "Edeb", 97; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, s. 324-325, 331). Doğan her çocuğun başının tepesinde Tegâbün sûresinden beş âyetin yazılı olduğuna dair hadis İbn Kesîr tarafından "ileri derecede zayıf ve itibar edilmez" şeklinde değerlendirilmiştir (*Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, VII, 26). Bazı tefsir kitaplarında yer alan, "Tegâbün sûresini okuyan kimse ansızın ölmekten kurtulur" meâlindeki hadisin (Zemahşerî, VI, 137; Beyzâvî, IV, 286) mevzû olduğu kabul edilmiştir (Zemahşerî [neşredenin notu], I, 684-685; Trablusî, II, 723).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Ârab, "ğbn" md.; *Müsned*, IV, 128; Taberî, *Câmî'u'l-be'yân* (nşr. Sıdkî Cemîl el-Attâr),

Beyrut 1415/1995, XXVIII, 158-161; Vâhidî, *Es-bâbü'n-nüzûl* (nşr. Eymen Sâlih Şa'bân), Kahire 1424/2003, s. 341; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 684-685; VI, 137; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, Beyrut 1410/1990, IV, 286; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, VII, 26, 28; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidi'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhi* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 723; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *el-Ehâdis ve'l-âşârü'l-vâride fi fezâ'ili süveri'l-Kur'âni'l-Ke-rîm*, Kahire 1421/2001, s. 324-325, 331; Seyyid Muhammed Hüseyinî – Mahbûbe Müezzîn, "Süre-i Tegâbün", *DMT*, IX, 393.

BEKİR TOPALOĞLU

TEGANNİ

(bk. MÛSİKİ).

TEGAZZÛL

(التغزّل)

Eski Türk edebiyatında gazel söyleme; kasidenin başında yahut sonunda yer alan ve tecdid-i matla' ile başlayan gazellerin adı

(bk. GAZEL; KASİDE).

TEGİN

Bazı Türk devletlerinde hükümdar soyundan gelen erkek çocuklara verilen unvan.

Kâşgarlı Mahmud **tegin** (**tigin**, **tekin**) kelimesinin "kul, köle" anlamına geldiğini söyler (*Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 355, 413). Hakanın (Efrâsiyâb) oğulları babalarının huzuruna çıktıkları zaman kendilerini kastederek, "Kul şöyle yaptı, kul böyle yaptı" derlerdi. Hakan oğullarının babalarına karşı olan saygılarından dolayı kullandıkları bu kelime zamanla onlarla özdeşleşmiştir. Teginler bir ordunun başında olur veya bir bölgenin idaresine memur edilirse "şad" unvanını alırlardı. Tegin unvanının zamana ve çevreye göre bazı değişikliklere uğradığı görülmektedir. Şehzadeleri diğer memlûk emirlerden ayırt etmek için tegin kelimesinin başına kişinin karakterine ve hiyerarşideki konumuna uygun biçimde sıfatlar eklenir, bunlarla birlikte "çağrı tegin, küç tegin, alp tegin, kutluğ tegin, gümüş tegin, tuğ tegin, bori tegin, tonga tegin, arslan tegin, tuğrul tegin, yinal tegin, yığan tegin, kara tegin" gibi isimler ortaya çıkardı. Hakan oğullarının en küçüklerine ve orta halli kimselelerin itibarlı olanlarına "öge (üke) tegin" de-

nirdi. Tegin tegin kelimesinin kural dışı çoğuludur. Bunlar soyluluk alâmeti olarak kırmızı renkte bayrakla temsil edilirdi. Hakan soyundan gelen teginlerin unvanı Bekeç Arslan Tegin örneğinde görüldüğü gibi "bekeç" (beyceviz) idi (*a.g.e.*, I, 357-358).

Akhun prenslerine de tegin unvanı verilir (Kafesoğlu, s. 81, 83). Göktürk kitâbelerinde geçen Kültigin, Yolluğ Tegin ve Tonga Tegin, Uygurlar'ın menşei efsanesinde rastlanan Or Tegin ile Uygurlar'ın yıkılışında adı geçen Menglig Tegin ve Akhun paralarında görülen tegin isim ve ibareleri, İslâm öncesi Türk devletlerinde hânedan mensupları için tegin unvanının sıkça kullanıldığını göstermektedir. Aynı unvana Karahanlılar, Gazneliler ve Selçuklular gibi İslâmî devirdeki Türk devletlerinde de tesadüf edilmektedir. Diğer taraftan teginlerle Hakanlı hanlarının soyundan gelen hatunlara ve bunların çocuklarına "tarım" lakabı verilirdi; itibar sahibi olsalar da hakanların çocuklarından başkasına tarım diye hitap edilemezdi (*Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 396). Uygur Hakanlığı'nın başlangıcında Moyen-çor kağan olmadan önce tegin unvanını taşıyor ve Uygurlar'ın başında bulunuyordu. Karahanlılar'da ülke Arslan Han'ın egemenliği altında sırasıyla Buğra Han (Tamgaç-Tavgaç), İlig Han ve tegin denilen şehzadeler tarafından yönetiliyordu. Teginler arasında "yinal tegin" ve "yığan tegin" gibi kademeler vardı. Bu unvan Türkçe'den Çince'ye geçen kelimeler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte kelimenin kökeni, anlamı ve okunuşuna dair Chavannes, A. Bombacı, F. Altheim, F. W. Radloff ve G. J. Ramstedt gibi Türkologlar'ın çeşitli nazariyeleri mevcuttur. Tegin unvanı han unvanı gibi sıradan insanlar arasında şahıs adı olarak da kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk Tercümesi, I, 90, 355-358, 396, 413-414; *Orhun Âbideleri* (nşr. Muharrem Ergin), İstanbul 1991, s. 67, 71, 83; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, İstanbul 1986, s. 81, 83, 343, ayrıca bk. İndeks; Abdülkadir Donuk, *Eski Türk Devletlerinde İdari-Askerî Unvan ve Terimler*, İstanbul 1988, s. 48-49; Faruk Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, İstanbul 1999, I-II, bk. İndeks; Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, Ankara 2002, s. 127-129; Şinasi Tekin, "Bilinen En Eski İslâmî Türkçe Metinler: Uygur Harfleriyle Yazılmış Karahanlılar Devrine Ait Tarla Satış Senetleri", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, IV, Ankara 1975, s. 183; Alimcan İnalet, "Hanyu Wailaici Cidian'a Göre Çince Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine", *Turkish Studies*, III/1 (2008), s. 281; C. E. Bosworth, "Tigin", *El²* (İng.), X, 480.

ÖMER SONER HUNKAN